

RÓŻANIEC W SANKTUARIUM W GIETRZWAŁDZIE

Gietrzwałd jest niewielką wioską na Warmii. Wieś i parafia korzeniami swymi sięga roku 1352, kiedy to kapituła katedralna wydała dekret lokacyjny¹. Pierwszy kościół murowany został konsekrowany w roku 1500 przez biskupa Jana Wilde, sufragana warmińskiego, biskupa tytularnego symbalieńskiego, należącego do Zakonu Augustianów². Obecny kościół został zbudowany w latach 1882-1884³.

Kodeks Prawa Kanonicznego definiuje: „Przez sanktuarium rozumie się kościół, lub inne miejsce święte, do którego za aprobatą ordynariusza miejscowego pielgrzymują liczni wierni, z powodu szczególnej pobożności”⁴.

Dokument Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych o sanktuariach⁵ podaje nam określenie sanktuarium jako miejsca pamięci, obecności i prorocstwa Boga Żywego. W tych trzech aspektach sanktuarium staje się szczególnym miejscem rozpoznawania obecności Boga.

W sanktuarium dokonuje się spotkanie z żywym Bogiem, które jest możliwe poprzez doświadczenie głoszonego i celebrowanego misterium. Dlatego sanktuarium winno być miejscem gorliwego głoszenia Słowa Bożego, kultu liturgicznego – zwłaszcza przez sprawowanie Eucharystii i pokuty, wreszcie miejscem kultywowania zatwierdzonych form pobożności ludowej⁶.

Misterium sanktuarium pokazuje nam żywą obecność Boga. Jest to miejsce przymierza⁷ i miejsce Słowa⁸. W sanktuarium dokonuje się odnowa doświad-

¹ S. Ryłko, *Dzieje parafii Gietrzwałd na Warmii po rok 1877*, Kraków 1992, s. 27.

² Tamże, s. 45.

³ Tamże, s. 41.

⁴ KPK 1230.

⁵ Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Sanktuarium. Pamięć, obecność i prorocstwo Boga żywego*, *Salvatoris Mater* nr 3(3) 1999, s. 301-322.

⁶ Tamże, s. 301.

⁷ Tamże, s. 310.

⁸ Tamże, s. 311-312.

czenia wspólnoty wiary i świętości jaką jest Kościół⁹. Sprawowanie sakramentu Eucharystii i pokuty znajduje w sanktuariach uprzywilejowane miejsce¹⁰.

Wśród form pobożności ludowej szczególnie pielęgnowanych w sanktuarium gietrzwałdzkim należy wymienić: kult obrazu Maryi, a także odmawianie różańca.

Szczegółnej czci w sanktuarium gietrzwałdzkim doznaje wizerunek Maryi – Matki Pana, którym jest obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem pochodzący z XVI w¹¹. Po II wojnie światowej Kanonicy Regularni Laterańscy podjęli starania zmierzające do odnowienia czci dla wizerunku Matki Boskiej Gietrzwałdzkiej. Ks. Wiktor Szota – administrator parafii w latach 1947-1952¹² – wspomina, „że w okresie kulturkampfu władze pruskie nakazały usunąć obraz z kościoła, albo tak go umieścić, żeby nie był widoczny dla miejscowych parafian, a także dla pielgrzymów przybywających na odpusty. Przyczyną takich decyzji był fakt, że wierni uważali ten obraz za obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, ze względu na pewne podobieństwa do obrazu z Jasnej Góry, a zatem jednoznacznie kojarzył się Warmiakom z polskością”¹³.

Obraz został umieszczony w kościele na balkonie. Trudno jest ustalić dokładną datę przeniesienia obrazu z nawy głównej w niedostępne miejsce. Za czasów probostwa ks. Hanowskiego pewna malarka miała przemalować Obraz nakładając nową warstwę farb i zamalowując niektóre jego szczegóły. Obraz był przechowywany w ukryciu i uległ zniszczeniu¹⁴.

Pod koniec roku 1949 ks. Szota postanowił przywrócić dawne znaczenie wizerunkowi Matki Boskiej. Obraz został przeniesiony z balkonu do bocznego ołtarza Matki Boskiej Bolesnej. Nabożeństwa majowe w 1949 roku odbywały się już przed tym Obrazem. Następnie przystąpiono do przygotowania miejsca w ołtarzu głównym świątyni. „W tym celu «wielki ołtarz» został podwyższony w dolnej części nadstawy i górna część ołtarza przerobiona, by w miejsce małej drewnianej figurki Matki Bożej, którą usunięto, przygotować odpowiednie miejsce dla Cudownego Obrazu w dużej złożonej ramie z nowym oświetleniem

⁹ Tamże, s. 314-315.

¹⁰ Tamże, s. 312-313.

¹¹ J. Rosłan, *Sanktuaria archidiecezji warmińskiej*, w: *Regionalizm w Kościele, Kościół w regionie. Materiały II Ogólnopolskiego Zjazdu Księżów Regionalistów*, Ciechanów 2001, s. 84.

¹² J. M. Wojtkowski, *Wkład Zakonu Kanoników Regularnych Laterańskich w rozwój sanktuarium gietrzwałdzkiego*, w: *Maryjne orędzie z Gietrzwałdu. Materiały z sympozjum mariologicznego Gietrzwałdu, 13-15 września 2002 roku*. Red. Bp J. Jezierski, K. Brzozowski CRL, Ks. T. Siudy, Częstochowa – Gietrzwałd 2003, s. 60.

¹³ Tamże, s. 70.

¹⁴ Tamże.

i zasłoną – drugim obrazem, który w tym celu namalował na płótnie artysta, malarz Aleksander Trajkowicz z Krakowa. Obraz ten przedstawia Matkę Bożą objawiającą się na klonie. Cały wielki ołtarz został odnowiony i poźłocony¹⁵. Trajkowicz dokonał też renowacji Cudownego Obrazu, w czasie odkurzenia okazało się że obraz został przemaalowany, po usunięciu pierwszej warstwy farb, został odkryty właściwy wizerunek Matki Bożej.

Jesienią 1949 roku rozpoczęte zostało malowanie prezbiterium, zaś w roku następnym w ciągu lata cały kościół został wymalowany. Kościół wybudowany w latach 1882-1885 (prezbiterium i trzy nawy) wcześniej nie był malowany, tylko tynkowany. Po remoncie prezbiterium i ołtarza Cudowny Obraz został umieszczony w „wielkim ołtarzu”. Pierwsze odsłonięcie Cudownego Obrazu nastąpiło 8 grudnia 1949 r.¹⁶

Kolejną gruntowną renowację Obraz przechodził w 1963 roku w pracowni artystycznej na Wawelu. Pierwotny wygląd przywrócił wizerunkowi Matki Boskiej Adam Witkowski¹⁷.

Przeniesienie Cudownego Obrazu, do ołtarza głównego przyczyniło się do rozwoju kultu Matki Boskiej Gietrzwałdzkiej. Uwieńczeniem tego kultu była koronacja Cudownego Obrazu 10 września 1967 roku¹⁸.

Jednakże na kształt duchowości i charyzmatu sanktuarium miały największy wpływ objawienia Matki Bożej. Z tymi objawieniami łączy się ściśle praktyka odmawiania różańca.

Odmawianie różańca w sanktuarium gietrzwałdzkim ma szczególne znaczenie. Objawienia Matki Boskiej, które trwały od 27 czerwca do 16 września 1877 roku, odbywały się w czasie odmawiania modlitwy różańcowej. Wizjonerkami były 13-letnia Justyna Szafryńska i 12-letnia Barbara Samulowska¹⁹. Już 30 czerwca 1877 roku Szafryńska na polecenie miejscowego proboszcza zapytała Najświętszą Pannę: „Czego żądasz Matko Boża?” – i otrzymała odpowiedź: „Życzę sobie, abyście codziennie omawiali różaniec”²⁰. Od 1 lipca Szafryńska i Samulowska mają codziennie objawienia w czasie wieczornego nabożeństwa różańcowego. Wizje rozpoczynały się zwykle przy odmawianiu drugiej tajem-

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ S. Ryłko, *Łaskami słynący Obraz Matki Boskiej w Gietrzwałdzie*, Kraków 1995, s. 10-11.

¹⁸ Szczegółowy przebieg uroczystości koronacyjnych podaje ks. Stefan Ryłko w: S. Ryłko, *Łaskami słynący obraz Matki Boskiej w Gietrzwałdzie*, Kraków 1995.

¹⁹ J. O b ł ą k, *Objawienia Matki Boskiej. Ich treść i autentyczność w opinii współczesnych. (W stulecie objawień 1877-1977)*, Studia Warmińskie, t. XIV (1977), s. 9-10.

²⁰ Tamże, s. 17.

nicy różańca, a kończyły się w czasie czwartej tajemnicy lub na początku piątej tajemnicy²¹.

Dla lepszego porządku i zapewnienia nastroju modlitewnego, po porozumieniu z parafianami i pielgrzymami proboszcz postanowił, że odtąd dzieci – wizjonerki, będą przewodniczyć w modlitwie różańcowej i ustawiać się będą najbliżej klonu, na którym objawiała się Maryja. Reszta zgromadzonych wierznych będzie podzielona na stany i będzie zajmować wyznaczone sektory na palcu kościelnym. 22 lipca dzieci zapytały, czy może różaniec jest nie dobrze odmawiany, usłyszały odpowiedź: „Bardzo dobrze”²².

24 lipca następuje zmiana w sposobie odmawiania różańca. Dotychczas odmawiano wieczorem 15 tajemnic – czyli cały różaniec. Z racji, że już rozpoczęły się wakacje dla dzieci szkolnych powzięto myśl, ażeby modlitwę różańcową podzielić na trzy części. W ten sposób rano odmawiano pierwszą część radosną, w południe drugą bolesną i trzecią część chwalebna wieczorem. Wierni gromadzili się na różańcu trzy razy stosownie do trzykrotnego dzwonięcia na Anioł Pański. Objawienia Matki Bożej miały miejsce trzy razy dziennie – w czasie odmawiania różańca²³.

20 sierpnia z racji rozpoczęcia roku szkolnego Szafryńska zapytała, czy mają rano przychodzić na różaniec przed Mszą świętą. Na to Matka Boża odpowiedziała: „Najpierw wysłuchać Mszę św., a potem odmówić różaniec, ponieważ tamta jest ważniejsza od tego”²⁴.

Znamienne są obietnice związane z odmawianiem różańca i tak na przykład: 3 lipca wizjonerki pytały, co chorzy mają czynić, aby byli uzdrowieni? Matka Boża odpowiedziała: „Powinni modlić się na różańcu”²⁵. 14 sierpnia dzieci pytają, czy nawróci się pewien luteranin, na co Maryja odpowiedziała: „On powinien tu przyjść i nauczyć się modlić na różańcu”²⁶. Zaś 7 września na pytanie, czego sobie życzy Maryja od duchowieństwa warmińskiego – odpowiedziała dzieciom: „Kapłani powinni gorliwie modlić się do Najświętszej Panny, wtedy Ona zawsze będzie przy nich”²⁷.

Objawienia gietrzwałdzkie zakończyły się 16 września 1877 roku, ostatnie słowa wypowiedziane przez Matkę Boską brzmiały: „Odmawiajcie gorliwie różaniec”²⁸.

---

²¹ Tamże.

²² Tamże, s. 18.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże, s. 20.

²⁵ Tamże, s. 17.

²⁶ Tamże, s. 20.

²⁷ Tamże, s. 21-22.

²⁸ Tamże, s. 23.

Wydarzenia gietrzwałdzkie zostały uznane za autentyczne, nie sprzeciwiające się wierze i moralności chrześcijańskiej, dekretem biskupa warmińskiego Józefa Drzazgi w dniu 11 września 1977 roku²⁹.

W Gietrzwałdzie Maryja upomniała się o codzienne odmawianie różańca, a jednocześnie objawienia dokonywały się w czasie tej modlitwy. A zatem praktyka odmawiania różańca jest wpisana w charyzmat tego sanktuarium i jest pielęgnowana przez Kanoników Regularnych Laterańskich – stróżów tego świętego miejsca.

Od czasu objawień różaniec odmawiany jest trzy razy dziennie: rano, w południe i wieczorem.

Szczególnie cenne jest świadectwo mówiące o sposobie odmawiania różańca w tym sanktuarium. W publikacji z 1918 roku znajdujemy część zatytułowaną: „Różaniec w Gietrzwałdzie odmawiany”³⁰. Według jej wskazań różaniec odmawiano w następujący sposób:

„Wierzę i 3 Zdrowaś Marya

W 1-em Zdrowaś – po Jezus: wzmacniaj wiarę moją.

W 2-giem Zdrowaś – po Jezus: pomnażaj nadzieję moją.

W 3-em Zdrowaś – po Jezus: zagrzewaj miłość moją.

Część I. radosna

(Rano, gdy się częściowo odmawia)

Chwała Ojcu..., Ojczy Nasz...

W 1-ej dziesiątce – po Jezus: Któregoś Ty Panno z Ducha św. poczęła.

W 2-giej dziesiątce – po Jezus: Któregoś Ty Panno do Elżbiety przyniosła.

W 3-ej dziesiątce – po Jezus: Któregoś Ty Panno w Betlejem porodziła.

W 4-ej dziesiątce – po Jezus: Któregoś Ty Panno w kościele ofiarowała.

W 5-ej dziesiątce – po Jezus: Któregoś Ty Panno w kościele znalazła.

Część II. bolesna

(W południe)

Chwała Ojcu..., Ojczy nasz...

W 1-ej dziesiątce – po Jezus: Który za nas krwią się pocił.

W 2-giej dziesiątce – po Jezus: Który był za nas biczowany.

W 3-ej dziesiątce – po Jezus: Który za nas cierniem został ukoronowany.

W 4-ej dziesiątce – po Jezus: Który za nas ciężki krzyż nosił.

W 5-ej dziesiątce – po Jezus: Który za nas był ukrzyżowany.

²⁹ Dekret nr 2100/77 z dnia 11.09.1977, w: *Maryjne orędzie z Gietrzwałdu*, s. 159-160.

³⁰ M. Noskowicz, *Pamiętka z Gietrzwałdu. Historia wioski, kościoła i cudownego objawienia Najświętszej Maryi Panny w Gietrzwałdzie w r. 1877*, Poznań 1918, s. 71-72.

Część III. chwalebna

(We wieczór)

Chwała Ojcu..., Ojczy nasz...

W 1-ej dziesiątce – po Jezus: Który zmartwychwstał.

W 2-giej dziesiątce – po Jezus: Który do nieba wstąpił.

W 3-ej dziesiątce – po Jezus: Który nam Ducha św. zesłał.

W 4-ej dziesiątce – po Jezus: Który Ciebie Panno wziął do Nieba.

W 5-ej dziesiątce – po Jezus: Który Ciebie o Panno w Niebie ukoronował.

W końcu Ojczy nasz i 10 Zdrowaś, w których po Jezus wplata się:

Zmiłuj się nad duszami biednymi.

Litania Loretańska, Pod Twoją obronę i kilka Zdrowaś na różne intencje w dodatku.

Wreszcie Chwała i dziękczynienie bądź w każdym momencie, Jezusowi w Najświętszym Boskim Sakramencie.

Po dodatkach: Święta Maryo, Matko Boska módl się za nami.

Afekta

Słodkie Serce Jezusa bądź moją miłością.

Słodkie Serce Maryi bądź mojem zbawieniem.

Królowo Serca Jezusowego módl się za nami.

Święty Józefie, Przyjacielu Serca Jezusowego, módl się za nami.

O Jezu mój miłosierdzia, bądź mi Jezusem litości. (3 razy)³¹.

W każdą pierwszą niedzielę miesiąca Członkinie Żywego Różańca gromadzą się na mszy świętej, po której wspólnie odmawiają jedną część różańca, a następnie wspólne spotkają się w domu pielgrzyma³².

Odmawiając modlitwę różańcową pielgrzymi udają się do Cudownego źródła idąc przygotowaną w 1947 roku Aleją Różańcową z kaplicami poszczególnych tajemnic³³.

Przybywający do Gietrzwałdu pielgrzymi włączają się w rytm modlitwy różańcowej. Z racji dorocznego odpustu Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w sanktuarium gromadzą się Róże Różańcowe. Na przykład z racji 25 rocznicy koronacji Obrazu Matki Bożej, która była przeżywana w ramach odpustu wrześniowego kolejne dni (od 6 do 13 września 1992 roku) poświęcone były różnym grupom wiernych. W poniedziałek odbywał się Diecezjalny Dzień Chorych,

³¹ W tekście zachowano oryginalną pisownię. *Różaniec w Gietrzwałdzie odmawiany*, w: M. Noskowi cz, *Pamiętka z Gietrzwałdu*, s. 71-72.

³² *Księga Ogłoszeń*, Archiwum Parafialne – Gietrzwałd.

³³ J. M. Wojtkowski, *Wkład Zakonu Kanoników*, s. 78.

wtorek – 8 września był dniem zakonów męskich i żeńskich. Matki z małymi dziećmi miały swój dzień w środę. W czwartek czuwały grupy różańcowe, zaś w piątek ruchy trzeźwościowe. W wigilię uroczystości odpustowej: ministranci, grupy formacyjne i oazy. Suma odpustowa i Dożynki Diecezjalne były punktem kulminacyjnym 25 rocznicy Koronacji Obrazu Pani Gietrzwałdzkiej³⁴.

W dniu 30 września 1994 roku odbył się Kongres Różańcowy Archidiecezji Warmińskiej. Uczestnicy Kongresu rozważyli cały różaniec, cześć pierwszą w bazylice – prowadził dekanat Szczytno, drugą w drodze do źródelka – dekanat Lidzbark Warmiński i część trzecią w drodze powrotnej – dekanat Nidzica. Uczestnicy także wysłuchali prelekcji pt. „Różaniec w rodzinie” i „Różaniec świadectwem wiary”³⁵.

Gietrzwałd jest miejscem spotkań Wspólnot Nieustającego Różańca. Tri-duum różańcowe odbyło się między innymi w dniach 10-12 maja 2002, a także z racji 125 rocznicy objawień Matki Bożej w dniach 5-7 października 2002 roku³⁶.

Metropolita Warmiński w dekreście potwierdzającym istnienie Sanktuarium z racji 125 rocznicy objawień – pisał: „Gietrzwałd od samego początku był i pozostał głównym ośrodkiem kultu maryjnego na Warmii i zajmuje uprzywilejowane miejsce nawrócenia, pokuty i modlitwy, szczególnie różańcowej. (...) Gorąco proszę, aby w tym Sanktuarium modlono się o wolność religijną w świecie, w intencji rodzin, o świętość i trzeźwość, powołania kapłańskie, do życia konsekrowanego, dla misji oraz katechetyczne; aby wspierano modlitwami Ojca Świętego, działalność Kościoła oraz umacniano ducha misyjnego wśród pielgrzymów”³⁷.

³⁴ *Odpusty*, Archiwum Kanonii Gietrzwałd.

³⁵ *Kongres Różańcowy*, Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne 49 (1994) nr 14, s. 57-58.

³⁶ *Księga Ogłoszeń*, Archiwum Parafialne – Gietrzwałd.

³⁷ *Dekret* nr 492/2002, 27 VI 2002, Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne 57 (2002), nr 60, s. 9-10.